

Atılım Teorisyeninin İttihatçılık ve Kemalizm Aşkı

Garbis ALTINOĞLU

1 Aralık 2017

Okçuoğlu'nun savları

Atılım çevresinin teorisyei İbrahim Okçuoğlu, 10 Kasım 2017 tarih ve Tarihsel şahsiyetleri değerlendirme yöntemi üzerine başlıklı yazısında R. T. Erdoğan ve yakın çevresinin yeni yetme Atatürkçülüğünü değerlendirmiş. Yazar burada dikkatini gerçekten de yazının başlığının anlattığı konu, yani Marksizmin büyük kişilerin ya da liderlerin tarihin gelişiminde oynadığı rol üzerinde yoğunlaştırmış. Bu, yazarın tercihi elbet. Ama makalesinin yarısından azını Atatürk'e ve Türkulusal kurtuluşsavaşına ilişkin değerlendirmelerine ayıran Okçuoğlu'nun esas amacı Marksizmin tarihsel kişiliklere yaklaşımını anlatmak değil, Atatürk vb. hakkında var olduğunu düşündüğü yanlış vesekterbulduğu anlayışları eleştirmek. Bu durumda onun Marks'tan vb. aktardığı alıntılar, esas anlatmak istediğini daha çekici ve alımlı kılmak için kullandığı bir ambalaj işlevi görüyor. Oysa yazarın Atatürk'e ve Türkulusal kurtuluşsavaşına ilişkin görüşlerini daha/ çok daha ayrıntılı ve kapsamlı bir biçimde sunması gerekir ve beklenirdi. Olsun. Onun gerek bu yazısında söyledikleri ve gerekse bu konuya ve komşu konulara kitaplarında da -sınırlı ölçülerde- değinmiş olması, kendisinin bakış açısını anlamamız ve eleştirmemiz için yeterli olacaktır. Önce şu saptamayı yapalım: Türkiye toplumunun 20. yüzyılın başlarında yaşadığı büyük-ölçekli şoklar ve sarsıntılarla çok yakından ilişkili olan Kemalizm ve Kemalist iktidar dönemi gibi konuların objektif bir tarzda ele alınmasını zorlaştıran bir dizi ideolojik ve psikolojik engel var. Giderek küçülen Osmanlı devletinin 1912-13 yıllarında girdiği 1. ve 2. Balkan savaşlarında yaşadığı ağır yenilgiler, Almanya'nın yanında Birinci Dünya Savaşına giren

Osmanlı'nın bu savaşta uğradığı büyük insan ve toprak kayıpları, bu sonu gelmez savaşların halkta yarattığı bıkkınlık ve yorgunluk, 1915'den itibaren Ermeni ve Süryani halklarına uygulanan ve milyonlarca insanın ölümü ve anayurtlarından sürülmesiyle sonuçlanan jenosit, 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Anlaşmasıyla Anadolu'nun bazı bölümlerinin bile emperyalist devletlerin nüfuz alanı haline getirilmesi ve Anadolu'nun doğusunda bir Ermenistan ve bir Kürdistan kurulmasının öngörülmesi, 1919-22 yılları arasında, Yunan işgaline ve Rum ve Ermeni halkının bir bölümünün kovuldukları topraklarına geri dönme çabalarına karşı verilen ulusal kurtuluş savaşı, bu savaş sırasında Pontus Rumları'nı hedef alan büyük-ölçekli bir kıyımın gerçekleştirilmesi, bu savaşta kazanılan zaferin ardından 1923-24'de yaşanan Türk-Yunan nüfus mübadelesiyle yaklaşık 2 milyon kişinin yurtlarından koparılması, 29 Ekim 1923'de Cumhuriyetin ilanı, 3 Mart 1924'de Hilafet makamının kaldırılması, Şubat-Mart 1925'de Şeyh Said isyanının patlak vermesi ve bu isyanı bir dizi başka Kürt isyan ve direnişlerinin izlemesi vb., bu çalkantılı dönemin en göze batan gelişmeleri.

Türkiye toplumunun 20. yüzyılın başlarında yaşadığı bu şoklar ve sarsıntılar ve Müslüman-Türk ahalinin Sevr Anlaşmasıyla daha da küçük bir alana sıkıştırılması, hattı bu dar Anadolu'nun bile daha küçük birimlere bölünme riski vb. göz önüne alındığında Türk burjuvazisinin ana gövdesinin Mustafa Kemal'e derin bir minnettarlık duyması ve hattonu putlaştırması anlaşılabilir. Son yıllara kadar egemenliğini sürdüren bu resmî Kemalizm yorumu, 1960'lara kadar neredeyse tek muhalefet odağı olan TKP'ni ve 1960'ların ikinci yarısında oluşmaya başlayan genç Türkiye devrimci hareketini de etkilemişti. (Öteden beri Türkiye Cumhuriyeti'ni değil, Osmanlı'yı referans alan ve Atatürk'ü ve Kemalizmi bu temelde eleştiren Nurculuk, Nakşibendilik gibi gerici dinsel akımları ve siyasal İslâmı sözcüğün gerçek anlamıyla bir muhalefet odağı saymanın olanaksızlığı ise ortadadır.)

Türkiye'de, en azından 1980'lerden itibaren Atatürk'ü ve Kemalizmi Osmanlı'nın bir devamı ve uzantısı sayan ve anti-Marksist bakış açısına rağmen İttihat ve Terakki'ye, Mustafa Kemal'e ve ulusal kurtuluş savaşına daha mesafeli durmayı başaran zayıf bir sol liberal ya da sivil toplumcu eğilim de var. Ancak Kemalizmin bir yandan Marksist ve devrimci-demokratik eleştirisinin ve bir yandan da siyasal İslâmci eleştirisinin yaygınlık kazanması son yılların ürünüdür. Rum, Ermeni, Süryani, Kürt kökenli devrimci ve demokratlarının ve onlarla dayanışma içinde olanların Kemalizm eleştirileri de çoğu kez, -dünyaya ve topluma devlet ile sivil toplum arasındaki karşıtlık üzerinden bakan ve sınıf çelişmeleri ve savaşımalarının belirleyici rolünü

görmezden gelen ya da reddeden- sol liberal ya da sivil toplumeu eğilimin eleştirileriyle örtüşmektedir. Marksist Okçuoğlu'ya gelince o, kendi aralarındaki önemli farklılıklara rağmen Kemalizmi eleştiren gruplara değil, Kemalizmi savunan Türk milliyetçilerine yakın duruyor. Yani yazar, Tarihsel şahsiyetleri değerlendirme yöntemi üzerine başlıklı yazısında işte bu Atatürk- karşıtı vesek tertutumu hedef tahtasına koyuyor. O şöyle diyor:

Kimilerine göre Türk ulusu, kaya kovuğundan çıkmıştır uluslaşmasının hiçbir ilerici yönü yoktur, varsa da M. Kemal bunun dışındadır yani bu anlayışa göre Türkler kaya kovuğunda uluslaşmıştır, kaya kovuğunda uluslaşırken de uluslaşması gericidir dün de gericidir, bugün de gericidir veya Türklerin uluslaşmasında hiçbir ilerici yön yoktur, mahkum edilmelidir.

Oluşumu, gelişmesi ve olgunlaşma dönemi gözetilmeksizin Kemalizm, faşizmdir, ırkçılıktır, sömürgeciliktir vb. Böyle olduğu için Türklerin uluslaşması da faşizmdir, ırkçılıktır, sömürgeciliktir vs.

Bu savlara yanıt

Okçuoğlu'nun bu görüşlerine ancak kısmen katılıyorum. Evet Rum, Ermeni, Süryani, Kürt kökenli devrimci ve demokratlarda ve onlara sempati duyanlarda yer yer Turkofobiye varan bir hataya sıklıkla rastlıyoruz. (1) Evet Müslüman-Türk halkının feodal/ yarı-feodal ilişkilere özgü sosyo-ekonomik koşullardan geri de olsa kapitalist ilişkilere özgü sosyo-ekonomik koşullara geçme doğrultusunda adımlar atması, üretici güçlerin ve kültürün gelişimi açısından objektif olarak ilerici bir nitelik taşır. Ve evet üretici güçlerin ve kültürün gelişimi ise insanlığın gerçek kurtuluşunu sağlayabilecek biricik güç olan işçi sınıfının örgütlenmesi ve savaşımının maddi temelini ve koşullarını güçlendirir. Benzer bir saptamayı Türk halkının kapitalizm öncesine ait ümmet ya da dinsel topluluk zihniyetinden yavaş yavaş ulus zihniyetine geçişi için de yapabiliriz. Buna yer yer faşizme ve ırkçılığa yaklaşan ve Hristiyan ve Kürt düşmanlığıyla lekeli koyu milliyetçi bir söylem eşlik etse bile.

Şunları da ekleyebiliriz: 33 yıl süren II. Abdülhamit rejiminin, İttihat ve Terakki Fırkası'nın önderlik ettiği siyasal-toplumsal muhalefetin savaşımı sonucu yıkılması ve bunun 1908-1909 döneminde yol açtığı görece özgürlük ortamı 10/ 23 Temmuz 1908'i yarım ya da çeyrek de olsa bir siyasal devrim olarak nitelendirmemize olanak veriyor. Bir ölçüde buna benzer bir biçimde Kemalist rejimin kapitalizmin daha kısıtsız bir tarzda gelişimi için din, eğitim, hukuk, günlük yaşam, kadın hakları alanlarında yaptığı çeşitli reformlar da objektif olarak ilerici bir nitelik taşıyorlar. Bu reformların halkın geniş kesimleri açısından ciddi ya da herhangi bir anlam taşımamaları ve çeşitli milliyetlerden emekçi sınıf ve katmanların ağır sömürüsü altında ve devlet

zorbalığı koşullarında gerçekleştirilmiş olması bunu değiştirmez. Evet bu sınırlar içinde kalmak kaydıyla Okçuoğlu'nun kaba Kemalizm karşıtlarına yönelik eleştirilerinin bir haklılık payı taşıdığı söylenebilir. Özetle İttihat ve Terakki çetesinin Müslüman/Türk-olmayan halklara yaptığı insan kıyımları ve Kemalistlerin özellikle Kürt halkına ve daha sınırlı ölçülerde olmak üzere Müslüman/Türk-olmayan halklara -ve tabi Türk halkına da- karşı işledikleri ağır suçlar ve bu gerçekliği yadsımanın gerekçesi olamaz.

Öte yandan, büyük çoğunluğu İttihat ve Terakki kökenli olan ve bu partinin B takımı olarak nitelendirebileceğimiz ve Kemalistlerin Türkulusal kurtuluşsavaşı döneminde ve 1920'li ve 1930'lu yıllarda Sovyet Rusya ile olan görece olumlu ilişkilerinin önemine de işaret etmek gerek. Kemalistler, tüm yalpalamalarına rağmen gerek Rusya İç Savaşı döneminde ve gerekse daha sonraki yıllarda işçi-köylü hükümetini devirmek için sistemli bir çaba harcayan emperyalist devletlerin abluka ve sabotaj çabalarına, esas olarak katılmadılar.

(2) Türkiye komünist hareketine ve Türkiye halklarına karşı düşmanca tutumuna, güvenilmezliğine ve emperyalist devletlerle Sovyet Rusya arasında izlediği mekik politikasına rağmen Kemalistlerin Sovyet Rusya'ya taktiksel yakınlığı, dünya devriminin çıkarları bakımından olumlu bir nitelik taşıyordu. Ancak Kemalistlerin emperyalist devletlere mesafeli durmaları, Sovyet Rusya'yla görece dostça bir ilişki sürdürmüş olmaları ve 1930'ların başlarında devlet kapitalizmini öne çıkarmaları vb., onların ilerici, anti-emperyalist ya da - anlatımını Yurtta Sulh, Dünyada Sulh demagojiksloganında bulan- barışçı bir karakter taşımalarından kaynaklanmıyordu. Bunun bellibaşlı nedenleri arasında şunları sayabiliriz:

a) Türkiye ile Britanya arasında var olan ve Uluslar Ligası'nın (=Cemiyet-i Akvam) Britanya lehine çözüme bağladığı Musul sorunundan, bu devletin Türkiye'deki Kürt isyanlarını kışkırttığı yolundaki kuşku ve savlardan ve Türkiye'nin güneybatı illerine dönük yayılmacı emellerini belirten Mussolini rejimiyle yakın ilişki içinde olmasından kaynaklanan gerilim.

b) Bir dizi savaşın halkta yarattığı yorgunluk ve Mustafa Kemal ve çevresinin İttihat ve Terakki'nin maceracı dış politikasından farklı olarak daha ihtiyatlı bir rota izleme eğilimi.

c) Emperyalist ülkelerin 1929-33 yılları arasında yoğunlaşan, ama etkisini daha sonraki yıllarda da sürdüren Büyük Depresyon nedeniyle zayıflamaları ve içe kapanmaları. Bu yıllarda Britanya'nın kapitalist-emperyalist sistem içindeki hegemon rolü zayıflamış, ama yükselmekte olan ABD henüz bu rolü üstlenecek ölçüde güçlenmemiş ve yabancı sermaye hareketleri yavaşlamıştı. Dünya konjonktürünün Türkiye gibi bağımlı ülkelere bir manevra ve

dahabağımsız hareket etme olanağı sunduğu bu koşullarda başvurulacak devletçilik politikası, henüz zayıf olan ve sanayiden çok ticaretle ilgilenen sermayenin daha sonraki gelişimi için nisbeten güçlü bir altyapı oluşturmaya ve Müslüman-Türk burjuvazisinin uzun erimli çıkarlarına hizmet ediyordu.

Terazinin öbür kefesine

Gelelim terazinin öbür kefesine Kimilerine göre Türk ulusu, kaya kovuğundan çıkmıştır uluslaşmasının hiçbir ilerici yönü yoktur, varsa da M. Kemal bunun dışındadır yani bu anlayışa göre Türkler kaya kovuğunda uluslaşmıştır, kaya kovuğunda uluslaşırken de uluslaşması gericedir dün de gericedir, bugün de gericedir veya Türklerin uluslaşmasında hiçbir ilerici yön yoktur, mahkum edilmelidir diyen Okçuoğlu Türk uluslaşmasının, onu diğer halkların uluslaşmasından farklı kılan özgün koşullarını anlayamamakta ya da görmezden gelmektedir.

Her şeyden önce Türk ulusunun oluşumu süreci, Osmanlı devletine egemen olan Müslüman-Türk yönetici kadrolarının kendi devlet aygıtlarını ayakta tutma, zayıf Müslüman-Türk burjuvazisini destekleme ve Müslüman-Türk nüfusa ulusal bilinç kazandırması sürecidir. İttihat ve Terakki Fırkası ve Kemalistler 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kafkasya'dan, Kırım'dan, Rumeli'den Anadolu'ya zor koşullarda göç etmek zorunda kalan Müslümanlar ile Anadolu Müslümanlarını -haklı ya da haksız- bir Hristiyan düşmanlığı temelinde biraraya getirmiş ve uluslaştırmaya çalışmışlardır. Sivas Kongresi kararlarının 1. maddesinde aynen şöyle denmekteydi:

Osmanlı Devleti ile İtilf Devletleri arasında yapılan Ateşkes Anlaşması'nın imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihindeki sınırlarımız içinde kalan ve her noktasında çok büyük bir İslm çoğunluğunun bulunduğu Osmanlı ülkesinin parçaları birbirinden ve Osmanlı topluluğundan parçalanamaz ve hiçbir sebeple ayrılmaz bir bütündür. Bu ülkede yaşayan bütün Müslüman halklar, birbirine karşılıklı hürmet ve fedakrlık duygularıyla dolu, birbirlerinin ırk ve sosyal haklarına saygılı, yaşadıkları muhitin (=çevrenin- G. A.) şartlarına tam olarak riayetkr (=saygı gösteren- G. A.) özkardeştirler. (https://tr.wikisource.org/wiki/Sivas_Kongresi_Beyannamesi) Bu anlayış 1920'li, 1930'lu ve 1940'lı yıllarda da, hattondan sonra da varlığını sürdürdü ve bugün de hldiri.

Yani bu hemen hemen tüm yöneticilerinin ülke nüfusunun yüzde 99'unun Müslüman olmasıyla övündüğü ve Müslüman-olmayan halkları ya da onların kalıntılarını dışlama anlayışıyla donanmış olduğu bir toplum.

Daha da önemlisi Türk halkının fazlasıyla gecikmiş olan uluslaşmasının, diğer halkların uluslaşmasından çok farklı bir rota izlemiş olmasıdır. Bunda, Birinci

Dünya Savaşı ortamı ve Alman emperyalizminin yönlendirmesi de içinde olmak üzere dış koşulların yardımı ya da dayatması da önemli bir rol oynadı. Özetle Türk halkının, başından beri güçlü bir Sünni İslm renk taşıyan uluslaşması, Anadolu'nun Hristiyan halklarının sürgünü, kıyımı ve mülksüzleştirilmesi yoluyla gerçekleştirildi. (Bu bağlamda, Türk-İslm sentezi'nin 1980'lerde General Kenan Evren ve ortakları tarafından bulunan bir yaklaşım olmadığını söyleyebiliriz.) Günümüze kadar devam eden Ermeni, Rum, Süryani, hattAlevi düşmanlığının ve Türk gericilerinin Hristiyan halklarına uygulanan korkunç kıyımları yadsımakta inatla diretmesinin maddi temeli tam da bu trajik sürecin kendisidir. Bu kıyımlarda kapitalizmin, Osmanlı toplumunun farklı etnik katmanları arasında eşitsiz gelişiminin ve Rum ve Ermeni halklarının bağrında burjuvazi ve proletarya gibi modern sınıflar ve modern yaşam tarzı gelişirken, Müslüman halkların feodal ve dinsel gericilik batağında debelenmeye devam etmesinin yarattığı çekemezlilik, öfke ve hayal kırıklığı da bir rol oynamıştır elbet. Ancak, sorumluluğu Müslüman halkı da kapsamına alan bu ağır insanlık suçlarının esas sorumlusunun Osmanlı-Türk devlet aygıtı olduğu yadsınamaz.

Daha çok 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren giderek gelişen ve yaygınlaşan kapitalizm, İmparatorluğun İzmir, İstanbul, Bursa, Adana, Beyrut, Selanik gibi kentlerinde yoğunlaşır ve özellikle de ülkenin Müslüman-olmayan nüfusunu kucaklarken, Anadolu'nun Müslüman tabanına dayanan Saray ve Osmanlı bürokrasisi daha geri ve kapitalizm öncesi, hattıyer yer feodalizm öncesi üretim ilişkilerini temsil ediyorlardı. Sağda ve solda yer alan Türk milliyetçilerinin tezlerinin aksine buHristiyan kapitalizmiyasla ve asla salt ticari ve komprador bir nitelik taşımıyordu. (3) Çok sayıda sinai işletmenin kuruluşuna yol açan bu kapitalist gelişimin bir sonucu da bir proletarya-burjuvazi çelişmesinin ortaya çıkması, ulus bilincinin ve meşrutiyetçi, liberal ve demokratik düşüncelerin yaygınlaşması, proletarya-burjuvazi çelişmesinin ve işçi sınıfı örgütlerinin ortaya çıkmasıydı. (4) Demek oluyor ki İttihat ve Terakki'nin Osmanlı Rum ve Ermeni halklarına karşı giriştiği kıyım ve sürgünler, sadece büyük bir insanlık suçu olmakla kalmıyordu. Bu kıyım ve sürgünler, toplumun en ileri, en kentli, en eğitimli ve en kültürlü bölümlerini ortadan kaldırmak suretiyle kapitalizmin ve üretici güçlerin gelişimini yavaşlatıyor ve toplumda var olan militarizm, despotizm ve fanatizm damarını daha da güçlendiriyorlardı. Hikmet Kıvılcımlı devrimci döneminde, şu doğru saptamayı yapmıştı:

egemen sınıf=egemen din konumunda kaldığından, burjuvaziyle derebeylik arasında olan mücadele, sınıf içerikli ve din görünümlü, şu hlde Müslüman-

Hristiyan mücadelesi gibi akmak zorunda kalmıştı. Onun için 20. yüzyıla kadar süren Hristiyan-Müslüman savaşı, gerçekte burjuva-derebeyi sınıf ilişkilerinin, devrimle gericiliğin kavgası oldu. Ve bütün 20. yüzyıldaki Türkiye tarihinin açıklamasında odak gidim noktası budur. (Yakın Tarihten Birkaç Madde, YOL1, s. 84)

Savaş, jenosit ve insan kıyımları Türkiye'yi iyiye mi götürdü?

Dolayısıyla, İttihat ve Terakki çetesi, hem de 1914-18 savaşı ortamında giriştiği jenosit uygulaması, diğer şeylerin yanısıra ülke ekonomisinin daha da kötüye gitmesine ve Osmanlı'nın savaş kapasitesinin zayıflamasına da yol açacaktı. Bunun böyle olduğunu/ olacağını anlamak için bir siyasal ekonomi uzmanı olmaya gerek yok. Çağımızın büyük savaşları, içinde yer alan az çok güçlü devletleri bile bir süreliğine de olsa yoksullaştırmış, hattbazan ekonomik çöküşe götürmüşlerdir. Bu saptama, Birinci Dünya Savaşı öncesinde bile dağılmanın ve çöküşün eşiğine gelmiş olan Osmanlı İmparatorluğu için çok daha geçerliydi. Oysa Okcuoğlu, sadece 1908-14 döneminde değil, 1914-18 döneminde, yani savaş yıllarında bile ülke ekonomisinin giderek daha İYİYE GİTTİĞİNİ söyleyebilmektedir:

Birincisi, Jöntürklerin (millticaret burjuvazisi) 1908 yukardan devrimleriyle iktidara gelmelerinden sonra ülkede ekonomik gelişmeye yön vermeye çalışmaları ve bunun için aldıkları birtakım tedbirler sonuç itibariyle ülke ekonomisinin milldamgalı' canlanışına yol açmıştır

Üçüncüsü, yine savaş nedeniyle dış ticaretin daha sıkı denetim altına alınması, örneğin ihracatın kısıtlanması, birtakım ürünlere ülke içinde talebin artması da sonuç itibariyle meta dolaşımının, dolayısıyla yerli sermaye temelinde kapitalizmin ve iç pazarın gelişmesine neden olmaktaydı. (Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi, Birinci Kitap, s. 695)

Her şeyden önce, İttihat ve Terakki'nin 1908-14 döneminde aldığı önlemlerin ülke ekonomisinin milldamgalı' canlanışına yol açtığı savı doğru değildir. Zafer Toprak bu konuyu ele alan bir yapıtında şöyle diyordu:

1908-1914 döneminde tasarruf aracılığıyla sermaye birikimi özlemi sonuç vermemişti. Savaşların birdiğerini izlediği bu dönemde Müslüman unsur, tasarruf bir yana, geçimini zor sağlamıştı. Umulan sermaye birikimi gerçekleşmiyor, Müslüman iş adamı' bir türlü yaratılamıyordu. (Türkiye'de Millîktisat', s. 56) Toprak hemen sonra, Birinci Dünya Savaşı'nın ekonominin millleştirilmesi politikasının başarısı için uygun koşulları yarattığını anlatacaktı:

Birinci Dünya Savaşı İttihat ve Terakki'ye, özlemini duyduğu Müslüman-Türk iş adamı'nın oluşması için gerekli ortamı sağlayacaktı

Savaş yıllarında, bazı iş sahalarının Türk-İslâm eşrafın eline geçmesinde siyasal etmenler de rol oynamış, Ermeni tehciri' ile doğan boşlukları Müslüman-Türk girişimciler doldurmuştu. Öte yandan Men-i İhtikr (=vurgunculuğun önlenmesi- G. A.) Heyeti'nin spekülasyonla mücadele sırasında özellikle gayr-ı müslimlere yönelmesi, Müslüman-Türk tüccara rakiplerini tasfiyede büyük kolaylık sağlamıştı (aynı yerde, s. 57) Yakup Kepenek ise aynı konuda şöyle diyordu:

Savaş sırasında altın ve döviz fiyatları yüzde 700 artmıştır Geçinme indeksi 1914=100 alınırsa, 1920'de 1406, 1922'de 999 olmuştur. Aynı dönemde ekonominin belkemiğini oluşturan tarımsal üretim yarı yarıya azalmıştır Üretim düşüşlerinin madencilik ve sanayide de görüldüğü söylenebilir. (Türkiye Ekonomisi, s. 28) Kepenek daha ilerde ise haklı olarak şunları söyleyecekti: Savaş yıllarının asıl önemli yıkımı insangücü alanında oldu. Savaşlar (özellikle Çanakkale ve Sakarya) ülkenin eğitilmiş insangücünün büyük ölçüde kaybına yol açtı. Aynı durum diğer çalışanlar için de geçerlidir. Ek olarak savaşlar sırasında ve sonrası dönemde azınlıkların ülkeyi büyük ölçüde terk etmek zorunda kalmaları ve nüfus değişimi, nitelikli insangücü sorununa önem kazandırdı. (aynı yerde, s. 29)

Yukarda da değindiğim gibi bu savaş sırasında Hristiyan halklarının yaşadığı korkunç felket bir yana Müslüman halkın da durumu kötüye giderken durumları iyiye gidenler olmuştu elbet. Bunlar İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerde yerleşik ve çoğu Rum ve Ermeni kökenli komprador burjuvazinin yerini almayı hedefleyen ve Rum ve Ermeni halklarının sürgün ve kıyımından geriye kalan taşınır ve taşınmaz maddi zenginliklere el koyan toprak ağaları, bürokratlar, savaş zenginleri, spekülâtörler vb. idi. Buyeni burjuva ve burjuvalaşan katmanlar açısından 1914-18 döneminde işlerini iyiye gittiğine ve ekonominin canlandığına kuşku yok. Ama böyle düşünmek ve böyle söylemek insanı ister istemez İttihat ve Terakki Fırkası'nın konumuna yaklaştırır. Nitekim bu örgütün yayın organı Tanin gazetesinin 17 Mayıs 1917 tarihli sayısında yer alan Ticaret ve Sanayi başlıklı yazıda aynen şöyle deniyordu: Bu harbin (yani Birinci Dünya Savaşının- G. A.) bizim için birçok fena tarafları olduğu gibi birçok da iyilikleri olmuştur muharebe (=savaş- G. A.) ile bizi tazyike başlamış olan büyük ihtiyacat ve bilhassa harbin millgayeleri hakkında uyanan yeni bir idrak (=kavrayış- G. A.), aramızda teşebbüs (=girişim- G. A.) fikirlerinin birdenbire uyanmasına ve müsait bir saha (=uygun bir alan- G. A.) üzerinde süratle feyz ve inkişaf bulmasına (=bollaşması ve gelişmesine- G. A.) sebep olmuştur. Birkaç sene evveline gelinceye kadar memleketin bütün iktisadî gayri-milleller içinde olduğu hâlde şu bir iki seneden beri doğrudan

doğruya millolan teşebbüsat (=girişimler- G. A.) büyük bir vüsat kesbetmiş (=genişlik kazanmış- G. A.) bulunuyor.(Aktaran Zafer Toprak,Türkiye’de Millîktisat’ (1908-1918), s. 36)

Kurtuluş savaşı döneminde Pontus Rumları’na karşı uygulanan büyük-ölçekli kıyımın mimarı sayılması gereken Mustafa Kemal’in Hristiyan halklarına karşı tutumunun İttihat ve Terakki çetesinin tutumundan çok farklı olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. O bir yandan, ülkeyi Birinci Dünya Savaşı macerasına sokan ve değişik milliyet ve dinlerden milyonlarca insanın ölümüne yol açan bu kliğe karşı duyulan genel hoşnutsuzluk ve nefreti dikkate alıyor ve özellikle de kendi siyasal konumunu güçlendirmek için bu klik hakkında suçlayıcı sözler kullanıyordu. Ama Mustafa Kemal, İttihatçıların yarım bıraktığı işi, yani Anadolu’nun Hristiyan halklarından arındırılması işini sürdürüyordu. Zaten o da Hristiyan halklarına olan düşmanlığını gizlemiyordu. Örneğin, bu konuya ilişkin yaklaşımını gizlemeye gerek duymuyordu. Kemal 21 Mart 1923’de Adana esnafına hitaben yaptığı konuşmada şöyle diyordu:

Ermenilerin bu verimli ülkede hiçbir hakkı yoktur. Memleketiniz sizindir, Türklerindir. Bu memleket tarihte Türk’tü, o hâlde Türk’tür ve sonsuza dek Türk olarak yaşayacaktır Memleket en sonunda yine gerçek sahiplerinin elinde karar kıldı. Ermeniler ve diğerlerinin burada hiçbir hakkı yoktur. Bu bereketli yerler koyu ve öz Türk memleketidir. (<http://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/adana-esnaf-lariyla-konusma>)

Türkulusal kurtuluşsavaşı anti-emperyalist bir savaş mıydı?

Şimdi gelelim Okçuoğlu’nun Türkulusal kurtuluşsavaşının, anti-emperyalist bir nitelik taşıyan millburjuvazinin önderliğinde yürütüldüğü ve emperyalizme darbeler vurduğu/sömürgeciliğin çöküşünü hızlandırdığı yolundaki savlarına. Üslubu ve yaklaşımı yer yer Türk burjuva devletini yöneten kadrolarınkine yaklaşan yazar bir yerde şöyle diyebilmişti:

Türkiye’de Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküntüleri üzerinde sürdürülmüş olan Kurtuluş Savaşı’nın dünya tarihi açısından başka, daha ayrı bir konumu vardır. Bu ise onun anti-emperyalist karakter taşımasından ve bu anlamda da dünyada ilk kurtuluş savaşı olmasından ileri gelmektedir.

anti-emperyalist mücadelenin başarıya ulaştığı ilk ülke Türkiye idi. Nasıl ki 1917 Ekim Devrimi’yle Rusya’da bütün dünya işçileri ve ezilen emekçileri için esas kurtuluş yolu açılmışsa, Türkiye de mücadelesiyle ezilen ulusların anti-emperyalist, burjuva kurtuluşu için örnek olmuştur. 1917 Devrimi, kapitalist sisteme öldürücü darbe vururken, Türkiye’deki anti-emperyalist mücadele de emperyalizme geriletici darbeler vurmuş, klasik sömürgeciliğin çöküşünü hızlandırmıştır. (Türkiye’de Kapitalizmin Gelişmesi, İkinci Kitap, s. 35)

Türkulusal kurtuluşsavaşını sürdüren ve daha sonra Cumhuriyet Halk Fırkası/Partisi adını alacak olan Müdafaa-yı Hukuk derneklerinin ne emperyalist devletlerle ekonomik ve siyasal ilişkileri koparma ve ne de onlarla savaşma gibi bir amaçları vardı. Böyle bir hareketidünyada ilk kurtuluş savaşıolarak nitelemek, hattonu bir yere kadar Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'yle karşılaştırmaya kalkmak, ancak en bağınaz Kemalistleri bilesollamakla olanaklıdır. Okcuoğlu'nun savlarını tarihsel gerçekliğin ışığında ele alalım. Fikret Başkaya, 12 Nisan 1919'da, yani Mustafa Kemal'den beş hafta kadar önceAnadolu'ya geçenKzım Karabekir'in şu sözlerini aktarıyordu: 19'da Trabzon'a vardık. Vli Galip Bey dehşetli İttihatçılar aleyhinde olmakla beraber, yaşı ilerlemiş ve kuvvete muhalefet edemiyecek bir insandı Trabzon Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti merkezi eşraftan 21 kişi imiş. 11'i heyet-i merkeziye, 10'u heyet-i idare. Belediye Reisi Barutçu Ahmet Efendi aynı zamanda Müdafaa-i Hukuk reisi. Heyet vaziyetin dehşetinden yılgın. Ahvali olduğu gibi değil, müthiş ve gayri kabili izale (=giderilmesi olanaksız- G. A.) felketli görüyorlar. Bütün ümitleri Avrupa'ya yalvaracak heyette. Bu muhterem insanlara dedim ki: İtilf kuvvetlerinden korkmayınız. Daha geçen hafta Londra'dan memleketimize gönderilmek istenen alaylar, biz gitmeyiz diye silh çatılarını bırakıp sıvıştılar. İtilf milletleri Harb-ı Umumden (=Birinci Dünya Savaşı'ndan- G. A.) o kadar yorgun çıktılar ki, memleketimizde tek bir nefer bile öldürmeye razı değillerdir. Karşımızda Rum ve Ermeni'den başka kimseyi görmeyeceğiz. İstanbul'da İtilf kuvvetleri bostan korkuluğundan başka bir şey değildir.(K. Karabekir'inİstikll Harbimizadlı kitabından aktaran F.

Başkaya,Paradigmanın İflası, s. 33-34)

Doğan Avcıoğlu bu dönemi, dört ciltlik yapıtında incelemektedir. Onun bu yapıtının birinci kitabının birinci bölümüEmperyalist Devletlere Karşı Çıkmadan Antiemperyalist Bir Savaşbaşlığını taşır. Bu başlık yazarın, -biraz utangaç bir biçimde de olsa- Türkulusal kurtuluşsavaşının Rum ve Ermeni halklarına karşı verildiğini kabul ettiğini gösterir. Avcıoğlu burada, Ege bölgesinin tümünü temsil eden Alaşehir Kongresi'nin 23 Ağustos 1919'da İngiliz General Milne'e çektiği şu telgrafi aktarıyordu:

İzmir İli ve Karesi (Balıkesir) Bağımsız Sancağı Türk ve Müslümanlarının birlik olarak düzenli örgüte bağlımillkuvvetleriyle savundukları nokta, sadece Yunanlılar'ın haksız ve hilekr saldırılarına ve bu işgal ve saldırılarında işledikleri cinayet ve kötülüklere karşı olmaktan ibarettir.İtilf Devletleri'ne karşı çıkma fikri, hiç kimsenin aklından geçmeyen boş bir düşüncedir.Bundan dolayı Büyük Kongre (Alaşehir), Kuvayı Milliye eylemlerinden Müttefik birliklerine karşı saldırı anlamı çıkarılmasını büyük bir insafsızlık sayar.

(Milli Kurtuluş Tarihi, Birinci Kitap, s. 21)

Bu dönemde ve tabidaha sonraki yıllarda yapılan diğer resm açıklamalar da, Mustafa Kemal ve çevresinin emperyalist ülkelerle ekonomik ilişkilere ve yabancı sermayeye asla karşı olmadığını yeterince açık bir biçimde göstermektedir. Örneğin, 23 Temmuz-7 Ağustos 1919 tarihleri arasında toplanan Erzurum Kongresi'nin kararlarında şöyle deniyordu:

Milliyet esaslarına saygılı ve Türkiye'ye karşı istil arzusu beslemeyen herhangi bir devletin, teknik, ekonomik ve endüstri sahalarında yapacağı yardımın memnuniyetle kabul edileceği (Aktaran Sabahattin Selek, Anadolu İhtilali, s. 275)

4 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi bu tavrı sürdürecekti. Bu Kongre'nin kararlarından birinde şöyle deniyordu:

Her türlü işgal ve müdahalenin ve bilhassa (=özellikle- G. A.) Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine matuf (=oluşturulması hedefini güden- G. A.) hareketin reddi hususlarında da müttehiden müdafaa ve mukavemet (=birlik hlinde savunma ve direniş- G. A.) esasları kabul edilmiştir. (Anadolu İhtilali, s. 286)

9 Mayıs 1920'de, yani savaş ortamında kurulan ilk hükümetin programında ise aynen şöyle deniyordu:

Dostluğunu fiilen ispat edecek devletlerin menafii iktisadiyesini (=ekonomik çıkarlarını- G. A.) memleketimizin menafii esasiyesiyle telif ederek (=temel çıkarlarıyla uzlaştırarak- G. A.) kabule taraftarız. (Aktaran İsmail Arar, Hükümet Programları, 1920-1965, s. 10)

Mill mücadele sırasında Ankara hükümetinin, o sırada Kemalistlerle savaş hlinde olan Britanya, Fransa vb. emperyalist ülkelerin denetiminde bulunan Düyun-u Umumiye (=Genel Borçlar Yönetimi) örgütüne dokunmaması da bu savaşın çok ilginç ve çarpıcı yanlarından biriydi. Büyük Millet Meclisi hükümetinin maliye bakanı, Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılı ülkelere olan borçlarını ödeyemez hale gelmesi nedeniyle 1881'de kurulan ve ülke gelirlerinin önemli bir bölümünü denetimi altında bulunduran bu örgütün topladığı vergileri, -daha sonra geri ödenmesi kaydıyla- kendilerine vermesini istemiş, BMM hükümetiyle resmen savaş hlinde bulunan Britanya ve Fransa'ya bağlı olan bu örgüt te, herhangi bir itirazda bulunmaksızın bu öneriyi kabul etmişti. Herhlde salt bu olay bile, Kemalistlerin anti-emperyalizm ve tam bağımsızlık anlayışının içinin ne denli boş olduğunu göstermeye yeter. Yani karşımızdaki, Hilfete, Osmanlı saltanatına ve emperyalizme karşı olmadığını açıkça belirten, ama bölgenin Rumluk ve Ermenilik iddialarına karşı maddi manevi bütün vasıtalarla müdafaasını

öngören ve sözde sıfatını fazlasıyla hak eden bir ulusal kurtuluş savaşıdır. Marksist Okçuoğlu'dan farklı olarak Avcıoğlu gibi sol Kemalist yazarlar Türk ulusal kurtuluş savaşının eşrafa yani, yarı-feodal toprak ağalarına, taşranın nüfuz sahibi kişilerine dayanarak yapıldığını kabul ediyorlardı: Mustafa Kemal, mill direnişi güçlendirmek için, ısrarla şeyhlerin, dedelerin, aşiret başkanlarının ve öteki kent ve kasaba ileri gelenlerinin işbirliğini sağlamaya çalışır. Batıdaki Nazilli, Balıkesir ve Alaşehir kongreleri ile Doğu'daki Erzurum Kongresi, eşraf toplantılarıdır. Kongreye katılan aydınların önemli bir kısmı dahi, yüksek öğrenim görmüş eşraf çocuklarıdır. (Mill Kurtuluş Tarihi, Üçüncü Kitap, s. 988) Söz konusu olan eşraf, tacirler, din adamları, İttihat ve Terakki kalıntısı asker ve bürokratlar ve Kürt toprak ağaları ve aşiret reislerinden oluşan bir Büyük Millet Meclisi ve gene İttihat ve Terakki'nin Anadolu'nun değişik yörelerindeki örgüt ve kadrolarına dayanan Müdafaa-yı Hukuk dernekleri tarafından yönetilen bir siyasal-askeri harekettir. Bu sınıf ve katmanların etnik anlamda millî, yani Müslüman-Türk/ Kürt kökenli olduğu ve İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerin geleneksel ve çoğu Rum ve Ermeni kökenli komprador burjuvalarının yerini almayı kurdukları ve bunu da belli ölçülerde başardıkları söylenebilir. Ufku böyle bir hedefle sınırlı, dahası büyük insan kıyımlarından sorumlu olan ve sürülen/ kıyılan halkların maddi zenginliklerine el koymuş bulunan bu gerici ve sömürücü katmanların siyasal-askeri hareketinin anti-emperyalist bir nitelik taşıdığını ve ezilen ulusların anti-emperyalist, burjuva kurtuluşu için örnek olduğunu ancak Okçuoğlu gibi sosyal-şovenler savunabilir.

Buna bağlı olarak Okçuoğlu'nun söz konusu yazısında Mustafa Kemal'den söz ederken,

Bu mücadeleyi ancak ve ancak emekçi yığınların, köylülerin, işçilerin ve şehir küçük burjuvazisinin bizzat yürüteceğini ve bu yığınların örgütlenmesi gerektiğini gören ve ona göre hareket eden birisidir biçiminde bir saptama yaptığını görüyoruz. Ancak bu saptama da gerçek durumla uyuşmamaktadır. Her şeyden önce, yıllardır süren savaşlardan bıkmış ve tükenmiş olan Anadolu halkı, ulusal kurtuluş savaşına hiç de gönüllü ve aktif bir biçimde katılmadı. Tam tersine, Anadolu halkı uzunca bir süre millî mücadeleye mesafeli durdu. Kemalistlerin halkın bu harekete katılımını sağlamak için zor ve teröre ve İstiklâl Mahkemeleri gibi araçlara başvurmak zorunda kalmaları bundandır. Anadolu halkının, çeşitli bölgelere çıkan İngiliz, Fransız ve İtalyan kuvvetlerine karşı eşraf ve halkın herhangi bir tepki göstermemiş, hatt bazı yörelerde onları deta bir kurtarıcı gibi karşılamış olmasının altında yatan neden de bu savaş yorgunluğu, zorla askere alma uygulaması ve

millmücadelenin halkçı bir nitelik taşımasıydı. Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalandığı 30 Ekim 1918'den, Grek ordusunun İzmir'e çıktığı 15 Mayıs 1919'a kadar Anadolu'nun değişik bölgelerine çıkan küçük İngiliz, Fransız ve İtalyan birliklerine ve kontrol subaylarına karşı hiçbir direniş olmadı.

Türkulusal kurtuluşsavaşını göklere çıkaran Okcuoğlu yazısında şöyle diyor: Ulusal kurtuluş mücadelesi emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı silahlı bir mücadeledir. Anadolu da antiemperyalist, ulusal kurtuluş savaşı 2-3 sene devam etti Oysa gerçek durum, yazarın belirttiğinden çok farklıydı. Fikret Başkaya, bu savaş sırasında verilen kayıplar hakkında şunları söylüyordu: Cephelerde ölen asker sayısı 9,167 olduğuna göre, MillMücadele'nin abartıldığı kadar önemli olmadığı anlaşılır. Cephelerde hayatını kaybedenler dokuz bin kadar olmasına rağmen, çeşitli hastalıklardan hastahanelerde ölenler 22,543 kişidir. (Paradigmanın İflası, s. 47) Sabahattin Selek ise, çeşitli hastalıklardan hastanelerde ölen asker sayısını 22,690, yaralanma sonucu ölenlerin sayısını 1,718, askere alma mıntıklarında ölenlerin sayısını 2,956 ve değişik nedenlerle ölenlerin sayısını 668 olarak veriyor. (Bkz. Anadoluİhtilali, s. 116) Toplamı 28,032 olan bu rakama cephelerde ölen asker sayısını (9,167) kattığımızda bile ancak 37,199 rakamına ulaşırız. (Bu, askere alma mıntıklarında ölenler kategorisinde yer alanların ise askere gitmek istemedikleri ya da askerden kaçtıkları için İstikl Mahkemeleri kararlarıyla öldürülenler olduğunu tahmin edebiliriz.) Türk burjuva devletinin ve Kemalist tarihyazımının göklere çıkardığı Türkulusal kurtuluş savaşı sırasında verilen kayıp sayısının, 20. yüzyılda Asya ve Afrika'da sürdürülen diğer ulusal kurtuluş savaşlarında verilen kayıplarla asla boy ölçüşmeyeceği bellidir. Bu rakam Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı sırasında verdiği kayıp sayısının da çok altındadır. 1914-18 savaşı sırasında Osmanlı devletinin toplam asker kaybı 763,153'tü. Bunların 243,598'i çatışmalarda yaşamını yitirmiş, 61,487'si çatışmalarda kaybolmuş ve 466,759'u tifüs başta olmak üzere hastalıklardan ölmüştü. Gene Selek'in sunduğu verilere göre, sadece Çanakkale savaşları sırasında çatışmalarda yaşamını yitiren, hastalıklardan ölen ve kaybolan asker sayısı ise 86,688 ve yaralanan asker sayısı 100,177ydi.

Millmücadelesırasında İngiliz ve İtalyan birlikleriyle Türk kuvvetleri arasında herhangi bir çatışma yaşanmadı. Dolayısıyla bu savaş esas itibariyle, Türk tarafı ile işgalci Grek ordusu arasında yaşandı. Bunun tek istisnası, Fransız birlikleri ile Kemalistler arasında bir kaç ay süren çatışma olacaktı. Fransa Aralık 1918'den itibaren Türkiye'ye, 500 dolayında Ermeni lejyonier tarafından desteklenen 500 er, 12 makinalı tüfek ve bir süvari takımından oluşan

bir kuvvet getirmişti. Adana, Antep, Maraş ve Urfa yörelerinde iki taraf arasında 1920 sonlarından 1921 ortalarına kadar süren silahlı çatışmadan sonra Fransız birlikleri 20 Ekim 1921'de imzalanan bir anlaşmayla Anadolu'dan çekilmeyi kabul ettiler. İtalyan birlikleri ise Haziran-Temmuz 1921'de imzalanan bir anlaşmayla Anadolu'dan çekilmişlerdi. Dahası hem İtalyanlar ve hem de Fransızlar çekilirken Kemalistlere çok büyük silah ve cephane stokları bıraktılar.

Peki Atatürk neydi?

Bu veriler, bir lider olarak Mustafa Kemal Atatürk'ü nasıl değerlendirmemiz gerektiğini göstermek için yeterlidir. Bu çerçevede Okçuoğlu'nun, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusuna ilişkin şu saptamasını çok abartılı buluyorum: M. Kemal birtakım ilerici reformist adımları atan sınıfın önderidir. Bu sınıf, kendi çıkarlarından dolayı üretici güçlerin karakteriyle üretim ilişkileri arasındaki uyumluluk yasasının etkili olmasını sağlamak için koşulları oluşturmuş, yani üretici güçlerin dizginsiz gelişmesinin önünü açmıştır. Türkiye'de kapitalizmin, bu üretim biçimine tekabül eden sınıfın gelişmesini sağlamıştır

Şüphesiz ki, M. Kemal büyük bir komutandır. Büyük bir devlet adamıdır. Dış dünya ile, emperyalist ülkeler ile ilişkileri sorunsuz sürdürmesini, komşu ülkeler ile görece barışçıl ilişkiler kurmasını beceren bir politikacıdır sosyalist Sovyetler Birliği ile dost' geçinmesini bilmiş, bu ülkenin yardımını görmüştür. Okçuoğlu'nun Mustafa Kemal'i büyük insanlar/ seçkin kişilikler kategorisine koymasına ciddi bir itirazım yok. Ama Kemal'in büyük bir komutan olduğu savının, Kemalist tarihyazımının ürettiği sayısız söylencelerden biri olduğu açık. Başarılı bir politikacı olan Kemal'in, zor koşullarda Türkiye'yi, Anadolu'nun ortasına sıkışmış bir devlet olmaktan kurtardığı da bir gerçek elbet. Dahası o bunu Osmanlı devletinin ordusunun 1914-18 savaşında yenilerek dağıldığı, zaten zayıf olan ekonomisi ve altyapısının neredeyse tümünden çöktüğü, halkının savaştan bıktığı, askeri ve sivil bürokrasisinin bir bölümünün kimi yurt içinde ve kimi yurt dışında bulunan İttihatçı liderlere sadık kaldığı ve en azından 1919-20 döneminde Padişah yanlısı güçlerin kendisine karşı isyanlara giriştiği koşullarda yapabilmıştır. Son derece esnek ve pragmatist bir çizgi izleyen Kemal bunu, farklı güçler arasındaki anlaşmazlık ve çelişmeleri kullanmak, çeşitli diplomatik manevralar yapmak, Sovyet Rusya'dan İtalya'ya, Alevi dedelerinden geleneksel Kürt önderlerine, İttihatçılardan komünistlere, Çerkes Ethem'in komuta ettiği Kuva-yı Seyyare'den Sünni ulemaya ve İstanbul hükümetlerine kadar birbirinden farklı ya da çok farklı güçlerle geçici ve değişken bağlaşma ve anlaşmalar yapmak

suretiyle başarmıştır.

Kemal'in belli ölçülerde Türkiye'de kapitalizmin gelişiminin önünü açtığını da kabul edebiliriz. Bu yazının başında, Kemalist rejimin kapitalizmin daha kısıtsız bir tarzda gelişimi için din, eğitim, hukuk, günlük yaşam, kadın hakları alanlarında yaptığı çeşitli reformlar da objektif olarak ilerici bir nitelik taşıyorlar demiş, ancak daha sonraki paragraf ve sayfalarda gerek İttihat ve Terakki Fırkası'nın ve gerekse Kemalist rejimin Hristiyan halklarını hedef alan gerici ve kıyımcı uygulamalarının bir yandan da üretici güçlerin ve kapitalizmin gelişimini frenlediğine, hattı yer yer baltaladığına değinmiştim. Kaldı ki 1930'ların koşullarının, iç pazarın genişlemesiyle elele giden bir sınılaşma atılımının bir başarı olduğu kabul edilse bile başka bazı ülkelerde de uygulanan ve küçük bir azınlığın daha da zenginleşmesini esas alan bu ekonomik kalkınma modelinin işçi ve emekçi köylü yığınlarının korkunç bir sömürüsü ve sefleti pahasına gerçekleştirildiği göz ardı edilemez. Ama bunda yadırganacak bir yan yoktu. Daha savaş ortamında emperyalist devletlerle ekonomik ve siyasal flört yapmaya girişen bir hareketin başında olan Mustafa Kemal'in kendisi 1923'te Türkiye'de zenginlerin -ve dolayısıyla yoksulların- sayısının artması gerektiğini savunurken şöyle diyordu:

Kaç milyonerimiz var? Hiç! Binaenaleyh (dolayısıyla=G. A.) biraz parası olanlara düşman olacak değiliz! (Afet İnan, M. Kemal Atatürk'den Yazdıklarım, s. 64)

Mustafa Kemal'in başarı hanesine yazılabilecek en önemli eyleminin, yani Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu olduğunu ve Kemalist reformlar için de benzer bir saptama yapılabileceğini gördük. Ancak burada burjuva tarihçilerinin görmezden geldiği bir dizi kolaylaştırıcı faktör de rol oynamıştır. Dolayısıyla, dönemin önemli güçlerinin büyük kişinin önünü nasıl açtığını gösteren bazı verileri anımsatmam gerekiyor.

Osmanlı devletinin savaştan yenik olarak çıkmasının ardından pek çok politikacı ve asker, İttihat ve Terakki Fırkası'nın işlediği suçlardan ötürü tutuklanırken Mustafa Kemal tutuklanmamıştı. İsmet İnönü anılarında Mustafa Kemal'in, 30 Ekim'de Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalanmasından sonra kurulan İstanbul hükümetlerinde savaş bakanı olarak görev almak istediğini anlattıktan sonra şu noktaya değiniyordu:

Atatürk'ün, İstanbul'da bulunurken bir tecavüze uğramaması hakikaten şaşılacak bir şeydir. (İsmet İnönü, Hatıralar, s. 163-64) Bunda Mustafa Kemal'in İngilizlere yakın bir kişi profili vermesinin önemli bir payı vardı. Avcıoğlu Mustafa Kemal'in 17 Kasım 1918'de Minberg gazetesinde yayımlanmış olan şu demecine yer veriyordu:

İngilizlerin Osmanlı milletinin özgürlüğüne dikkatte gösterdikleri saygı ve insanlık karşısında, yalnız benim değil, bütün Osmanlı milletinin İngilizlerden daha çok iyiliğini isteyen bir dost olamayacağı inancıyla duygulanması pek doğaldır. (Milli Kurtuluş Tarihi, Birinci Kitap, s. 121-22) Kemal, 18

Kasım'da Vakit gazetesine verdiği bir demeçte ise,

Britanya Hükümeti'nin Osmanlılara karşı olan iyiniyetinden kuşku duymak istemem (aynı yerde, s. 122) diyordu.

Tabii Kemal'in tutuklanmamasında onun, Enver-Talat-Cemal üçlüsüne yakın bir figür olmamasının yanı sıra, -resm tarihin yakıştırmalarının tersine- henüz çok tanınmış bir isim olmamasının da önemli bir rolü vardı. Dolayısıyla Anadolu'ya geçmeden önce zaman zaman, İngiliz ve Fransız subaylarının mesken tuttuğu Pera Palas'ta kalan Kemal'in son padişah Vahdettin'in ve dönemin İstanbul hükümetinin önerisi ve Britanyalı yetkililerin izin ve onayıyla asayişini sağlamak amacıyla Samsun'a gönderilmesi de şaşırtıcı değildi. (5)

Britanya yetkilileri de Mustafa Kemal'e karşı olumlu bir tutum içinde olduklarını saklamıyorlardı. Enver 1918 sonrasında, Moskova'nın da desteğini alarak, İran, Hindistan, Afganistan gibi ülkelerde sözde anti-emperyalist devrimler gerçekleştirme hayalleri peşinde koşuyor, Panislamist ve Panturanist bir demagoji eşliğinde, sömürge boyunduruğu altındaki Müslüman halkları Britanya emperyalizmine karşı ayaklandırmayı kuruyordu. Hattı o tam da bu amaçla Teşkilat-ı Mahsusa'nın adını Umumî İslâm İhtilal Teşkilatı (= Tüm İslâm Dünyası Devrim Örgütü- G. A.) olarak değiştirmişti. Emperyalist devletlerin, devrimci bir havanın egemen olduğu ve yeni proleter devrimleri korkusu yaşadığı o günlerde İngilizler'in ihtiyatlı Mustafa Kemal'i maceracı ve karizmatik Enver Paşa'dan daha iyi bir alternatif olarak görmeleri anlaşılabilir. Hele Kemal'in daha gerçekçi bir çizgi izlediği, Panislamist ve Panturanist bir çizgi izlemeyi reddettiği ve Britanya'ya göz kırptığı göz önüne alındığında.

(1) Bu hatanın ortaya çıkışında, Türk burjuvazisi ve gericiliğinin Hristiyan halklarına karşı işlenen büyük suçları bugün bile yadsımaya devam etmesinin ve bu şoven tutumun Türk devrimcileri ve demokratları arasında bile hletkisini sürdürmesinin önemli bir payı olduğu bellidir.

(2) Birinci Dünya Savaşı yıllarında İttihat ve Terakki Kuzey Kafkasya'da, Çarlık Rusyası'na karşı özel örgütlenmeler oluşturmuştu. Ancak Kemalist Türkiye Ekim Devriminden ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra var olan dostluk ortamında bile Türkiye'de yaşayan Kuzey Kafkasyalıların anti-Sovyetik çalışmalarına engel olmayacaktı.

(3) Milliyetçi iktisatçı ve yazarların izinden giderek, sadece Hristiyan

burjuvazisini değil, büyük çoğunluğu -doğal olarak- kıır ve kent emekçilerinden oluşan Hristiyan azınlıkları komprador burjuvazi ile özdeşleştiren Okçuoğlu şöyle diyordu:

Osmanlı İmparatorluğu artık zlmeye, Avrupa devletlerinin güdümüne girmeye başladığında bu azınlıklara da önemli görevler düşmüştü. Avrupa'nın kapitalist devletleri ve Rusya, Osmanlı İmparatorluğu nu ekonomik alanda parçalarken, kendi nüfuz alanlarını yaratırlarken, azınlıkları da bu emelleri için kullanmaktan geri kalmamışlardı. (Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi, Birinci Kitap,s. 565)

(4)Bu gelişme aynı zamanda İttihat ve Terakki liderlerinde, tıpkı Balkanlar'da olduğu gibi Anadolu'daki Rum ve Ermeni topluluklarının da -Batı Avrupa devletlerinin ve arlık Rusyası'nın desteğiyle- önce özerk ve ardından da bağımsız devletler kurmaya girişecekleri korkusuna yol açıyordu.

(5)şaşırtıcı olmayan bir başka olgu da, Padişaha bağlı İstanbul hükümetleriyle Ankara'daki TBMM hkmeti arasındaki bazı sürtüşmelere ve Padişah yanlısı isyanlara rağmen iki taraf arasında düzenli bir haberleşme, görüşme, ilişki ve hatt dayanışmanın olmasıdır.

Author Details

Garbis ALTINOğLU

maryamohannes@yahoo.fr

Bunu paylaş:Facebook'ta paylaşmak için tıklayın (Yeni pencerede açılır)Twitter üzerinde paylaşmak için tıklayın (Yeni pencerede açılır)Linkedln üzerinden paylaşmak için tıklayın (Yeni pencerede açılır)Pinterest'te paylaşmak için tıklayın (Yeni pencerede açılır)WhatsApp'ta paylaşmak için tıklayın (Yeni pencerede açılır)Daha fazlaArkadaşınızla e-posta üzerinden paylaşmak için tıklayın (Yeni pencerede açılır)Skype'da paylaşmak için tıklayın (Yeni pencerede açılır)Telegram'da paylaşmak için tıklayın (Yeni pencerede açılır)Reddit üzerinde paylaşmak için tıklayın (Yeni pencerede açılır)Pocket'ta paylaşmak için tıklayın (Yeni pencerede açılır)Tumblr'da paylaşmak için tıklayın (Yeni pencerede açılır)